

Brain-be

Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks

POLICY BRIEF

Policy Brief n°1

CIVEX: Uitsluiting op het gebied van maatschappelijk engagement van een diverse oudere bevolking: Kenmerken, ervaringen en beleidsimplicaties

Deze samenvatting bevat de belangrijkste beleidsaanbevelingen uit het CIVEXproject (www.civex.eu), georganiseerd rond vier hoofdthema's: het erkennen van verschillende vormen van maatschappelijk engagement, het verbeteren van toegankelijkheid en gelijkheid, het nemen van een levensloopperspectief, en het omarmen van de diversiteit van ouderen.

Deze beleidsnota benadrukt vier kernaanbevelingen voor het bevorderen van maatschappelijk engagement onder diverse oudere bevolkingsgroepen:

- 1. Erken de verschillende vormen van maatschappelijk engagement:** Dit gaat verder dan formeel vrijwilligerswerk. Het omvat ook informele hulp, lidmaatschap van verenigingen en digitale bijdragen. Stem beleid af op wat ouderen motiveert om langdurig actief te blijven.
- 2. Maak maatschappelijk engagement toegankelijker en gelijkjer:** Ontwikkel leeftijdsvriendelijke en digitaal inclusieve programma's. Deel goede praktijken om ongelijkheden te verminderen.
- 3. Neem een levensloopperspectief:** Ontwikkel flexibele beleidsmaatregelen die rekening houden met hoe levensgebeurtenissen, ervaringen en ongelijkheden door de levensloop maatschappelijk engagement beïnvloeden.
- 4. Omarm diversiteit onder ouderen:** Erken en pak de unieke drempels aan waarmee gemarginaliseerde groepen worden geconfronteerd, en waardeer diverse perspectieven op wat maatschappelijk engagement betekent.

Deze aanbevelingen hebben als doel inclusief en rechtvaardig beleid te creëren, zodat alle ouderen actief kunnen deelnemen aan hun gemeenschap of buurt. Ze vormen de basis voor beleid en initiatieven die hun diverse bijdragen en behoeften weerspiegelen.

Verschillende vormen van maatschappelijk engagement

Maatschappelijk engagement omvat diverse vormen, zoals:

- Informele hulp
- Lidmaatschap van verenigingen
- Formeel vrijwilligerswerk
- Politieke participatie
- Digitaal engagement

Deze activiteiten benadrukken de diversiteit van maatschappelijk engagement door de verschillende manieren waarop mensen bijdragen aan hun gemeenschap en invloed uitoefenen op collectieve besluitvorming te laten zien.

BRAIN-be

Het onderzoek wordt gefinancierd in het kader van het [BRAIN-be](#) -programma van het Federale Wetenschapsbeleid (BELSPO).

BRAIN-be is een meerjarig onderzoeksprogramma dat in 2012 door BELSPO is gestart. Het versterkt de wetenschappelijke basis voor de beleidsontwikkeling, de strategie en het

Erken diverse bijdragen: Beleid moet alle vormen van maatschappelijk engagement erkennen. Dit varieert van informele hulp tot politieke participatie. Zorg ervoor dat activiteiten aansluiten bij persoonlijke interesses. Dit vraagt om een beleid dat alle vormen van maatschappelijk engagement erkent en integreert. Een beleid waarbij ouderen initiatieven en activiteiten leren kennen die hen aanspreken.

Verlaag barrières: Sommige maatschappelijke activiteiten, zoals mantelzorg, vereisen een aanzienlijke investering van tijd en energie, wat vaak het engagement bij andere activiteiten beperkt. Beleidsmaatregelen moeten gerichte ondersteuning bieden, zoals respijtzorg, flexibele werktijden of andere ondersteuningsmechanismen voor ouderen die zich inzetten voor de maatschappij.

Werk meetschalen bij: Het nauwkeurig meten van maatschappelijk engagement is essentieel voor het begrijpen en ondersteunen van maatschappelijk engagement in het leven van ouderen. Traditionele meetschalen leggen vaak de nadruk op formeel engagement (zoals stemmen en vrijwilligerswerk) en zien meer informele vormen van engagement over het hoofd. Om maatschappelijk engagement beter te begrijpen, zouden meetschalen herzien moeten worden om bijvoorbeeld informele, politieke en digitale vormen van engagement ook mee te nemen. Deze activiteiten worden vaak niet erkend, maar spelen een cruciale rol in de maatschappelijke bijdragen van ouderen.

Toegankelijkheid en gelijkheid

Het maatschappelijk engagement van ouderen verschilt sterk in Europa, waarbij Noorden West-Europese landen vooroplopen. Deze ongelijkheid benadrukt de noodzaak om succesvolle strategieën met elkaar te delen. Het maatschappelijk engagement van ouderen wordt beïnvloed door individuele kenmerken (zoals opleiding of motivatie), gemeenschapsfactoren (zoals de buurt waarin men leeft) en bredere maatschappelijke systemen (zoals welzijnsbeleid). Nationale beleidsmaatregelen zijn belangrijk, maar lokale organisaties en gemeenschappen spelen een even grote rol. Zij zorgen ervoor dat ouderen op een eenvoudige manier kunnen deelnemen aan activiteiten en zich betrokken voelen.

Verhoog toegankelijkheid: Dit omvat het implementeren van leeftijdsvriendelijke programma's die de deelname van ouderen aan maatschappelijke activiteiten, zoals vrijwilligerswerk of lidmaatschap van verenigingen, aanmoedigen, en ervoor zorgen dat platforms voor maatschappelijk engagement (zoals stembureaus of gemeenschapsevenementen) fysiek toegankelijk zijn. De digitale context wordt steeds relevanter, vooral voor mensen met mobiliteitsproblemen en degenen die in afgelegen gebieden wonen. Dit geldt ook voor maatschappelijk engagement, wat betekent dat deze activiteiten voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Digitale geletterdheidsprogramma's die ouderen leren hoe ze technologie kunnen gebruiken, kunnen worden geïmplementeerd om inclusie te bevorderen.

Deel goede praktijken door heel Europa: Het is belangrijk om de uitwisseling van goede praktijken tussen landen aan te moedigen om gelijke toegang tot maatschappelijke activiteiten voor ouderen te bevorderen. Hoewel Noord- en West-Europa hogere participatiepercentages vertonen, vooral op het gebied van vrijwilligerswerk, lidmaatschap van verenigingen en politieke participatie, moet er inspanning worden geleverd om initiatieven voor maatschappelijk engagement te ondersteunen en te ontwikkelen in regio's waar de participatiepercentages lager liggen. Dit omvat het afstemmen van programma's op lokale contexten, het versterken van de ondersteuning voor lokale organisaties en het bevorderen van samenwerkingen die

potentieel van de Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI's).

BRAIN-be ondersteunt single-, partner- of netwerkprojecten van 2 of 4 jaar. De projectselectie is gebaseerd op wetenschappelijke excellentie en het bereiken van nationale of internationale onderzoeksprioriteiten, evenals op federale beleidsbehoeften.

BRAIN-be bestrijkt een breed spectrum van thematisch onderzoek, variërend van biowetenschappen tot cultureel erfgoedbeheer tot een aantal maatschappelijke uitdagingen.

succesvolle strategieën aanpassen aan de verschillende maatschappelijke, culturele en economische contexten in Europa.

Een levensloopperspectief

Om maatschappelijk engagement bij ouderen te stimuleren, moeten we verder kijken dan het hier en nu en de invloed van levenservaringen erkennen. Het bestuderen van de levensloop helpt ons beter te begrijpen hoe veranderingen plaatsvinden en hoe mensen zich aanpassen door de tijd heen. Het helpt ons ook om levensgebeurtenissen en levensfasen te onderzoeken als betekenisvolle ervaringen die de trajecten van maatschappelijk engagement en de mate van engagement kunnen beïnvloeden.

Integreer levensloopperspectieven: Beleidsmaatregelen moeten weerspiegelen hoe maatschappelijk engagement zich in de loop van de tijd ontwikkelt, beïnvloed door historische en individuele levenspaden. Ontwikkelingen in iemands leven zijn niet universeel, maar nemen verschillende patronen aan, afhankelijk van wanneer en waar iemand heeft geleefd. Het opbouwen van bruggen tussen onderzoekers die zich richten op maatschappelijk engagement in verschillende periodes van het leven kan helpen een meer uitgebreid en geïntegreerd beeld te ontwikkelen in de dynamiek van maatschappelijk engagement gedurende de levensloop.

Heb oog voor veranderende plekken: Niet alleen individuen hebben een levensloop. Plaatsen veranderen ook door de tijd. De "levensloop van plaats" verwijst naar veranderingen in buurten in de tijd. Individuen passen zich op unieke manieren aan deze veranderingen aan, wat invloed heeft op hoe ze maatschappelijk engagement in het heden en de toekomst benaderen.

Pak cumulatieve ongelijkheden aan: Levenslooptrajecten worden vaak gevormd door sociale ongelijkheden, met verschillende dynamieken op basis van bijvoorbeeld geslacht, huidskleur, of opleidingsniveau. Levensgebeurtenissen gerelateerd aan, onder andere, migratie, burgerlijke staat of sociaaleconomische status kunnen zich in de loop der tijd opstapelen, waardoor de impact op iemands vermogen om maatschappelijk betrokken te zijn af- of toeneemt. Gemeenschapsorganisaties moeten middelen krijgen om de cumulatieve effecten van sociale ongelijkheden op maatschappelijk engagement te identificeren en aan te pakken.

Diversiteit van ouderen

CIVEX richt zich op de ervaringen van oudere personen die zelden worden meegenomen in onderzoek naar maatschappelijk engagement. Het project laat zien hoe belangrijk een inclusieve is. Beleidsmakers moeten luisteren naar ouderen met verschillende achtergronden en erkennen hoe zij hun maatschappelijk engagement invullen.

Betrek gemarginaliseerde stemmen: CIVEX toont aan hoe oudere migranten van niet-Europese afkomst op verschillende manieren betekenis geven aan hun maatschappelijk engagement. Bij het ontwikkelen van beleid rondom maatschappelijk engagement in latere levensfasen, moet een brede benadering worden aangenomen. Het project roept beleidsmakers op om zich bewust te zijn van de variërende definities van maatschappelijk engagement onder ouderen. Sommigen willen bijvoorbeeld bijdragen aan de samenleving, hebben een ecologische mindset, of willen zichzelf blijven informeren. Door de brede definitie van maatschappelijk engagement te gebruiken, kunnen beleid en praktijk de vaak beperkte kijk op het maatschappelijk engagement van ouderen doorbreken. Dit benadrukt de verschillende, vaak onderbelichte, manieren waarop ouderen betekenis kunnen vinden in hun sociaal engagement.

Breng individuele en groepsbehoeften in balans: CIVEX toont aan dat ouderen veel gemeen hebben als het gaat om wat maatschappelijk engagement bevordert en belemmert. Beleidsmaatregelen moeten echter ook rekening houden met groepsspecifieke factoren. CIVEX moedigt daarom beleidsvorming aan waarin wordt erkend dat ouderen een diverse groep zijn met individuele behoeften, verlangens en opvattingen over wat maatschappelijk engagement betekent, terwijl tegelijkertijd wordt ingezien dat bepaalde groepen ouderen meer kans hebben om specifieke obstakels te ervaren dan anderen als het gaat om hun maatschappelijke engagement.

Lees meer

Op de websites: [CIVEX](#) en [Society and Ageing Research Lab](#)

Gegevens

Contact

Sarah Dury sarah.dury@vub.be

Co-directeur [Society and Ageing Research Lab](#) aan de Vrije Universiteit Brussel

Bas Dikmans bas.dikmans@vub.be

Toon Vercauteren toon.vercauteren@vub.be